

θος» είναι μια λεπτότατη ανάλυση τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ὁ διάλογος ὅμως καταντᾷ ὀλίγο μονότονος κ' οἱ χαραχτῆρες τοῦ δὲν εἶναι πάντοτε ἀληθινὰ χαραγμένοι. Αὐτὸ ἄλλως τε δὲν εἶναι προτέρημα τοῦ Braccio. Καθὼς ἡ «Ἀπιστη» ἔτσι κι' ὅλα τοῦ σκεδὸν τὰ ἔργα δὲν ἔχουνε τὴν ἀλήθεια γιὰ συστατικό τους. Ἀδιάφορο ὅμως, μέγα στὴν ἀκατάσχετη πλημμύρα τῆς Γαλλικῆς φάρσας μὲ τὰ συνειθισμένα ἀστεία καὶ τίς αἰώνιες παρεξήγησες, ὁ Μπράκο, ὁ καθαυτὸ βαφτισμένος στὴν κομψότητα καὶ στὴ χάρη τοῦ Ἰταλικοῦ πνεύματος, καὶ ξεχωριστὰ τοῦ Ναπολιτανικοῦ, ἔρχεται σὰ σωτήρας μας νὰ μᾶς δείξῃ ὅτι ἀρκετὰ πιά μπουχτίσαμε μὲ τὴ Φραντσέζικη ἐξυπνάδα κι' ὅτι καιρὸς νὰ μᾶς ἔρθῃ καὶ τὸ ἀρωματισμέο ἀπ' τίς μυρωμένες αὔρες τῆς Νεάπολης χιούμορ.

*

Τὸ «ξένο φρούτο» καθὼς ἴσως πολὺ κατὰ λέξη μεταφράστηκε τὸ (*il fruitto acerbo*) εἶναι κι' αὐτὸ ἀπὸ τίς νοστιμώτερες κωμωδίες τοῦ. Ἡ Κυβίλη τελεία στὸ ρόλο τῆς. Ἐπαιξε μὲ πολὺ τέχνη καὶ φυσικά, ὅπως πάντοτε, μὲ πολὺ χάρη. Τὸ φόρτε τῆς εἴτανε στὴ δευτέρη πράξη πού ἔκανε τὸ κοριτσάκι μὰ καὶ στὴν τρίτη πολὺ φυσικὰ μᾶς ἔδωκε τὸ χαραχτῆρα τῆς ἡρώιδας τοῦ Μπράκο, τὸν περήφανο κι' ἀξιοπρεπο. Ὁ κ. Μυράτ δὲν εἴτανε κακὸς μὰ τί εἶναι πάλι αὐτὴ ἡ μαγία τοῦ νὰ γυρίζῃ ὅλους τοὺς ρόλους τοῦ στὸν κουτό; Ἴσως ὁ Μπράκο ἔτσι νὰ φαντάστηκε τὸ «Νίνο» τοῦ «Ξένου φρούτου» μὰ καὶ τίς προάλλες στὸ «Χρυσό μου» τοῦ Ἐνεκέν πάλι κουτὸ τὸν εἶχε κάνει τὸ ρόλο τοῦ. Ὁ κ. Σαγιώρ ἀδικιέται, ἀδικιέται πολὺ ἀπ' τὴ φωνή του κ' εἶναι κρῖμα γιὰ ἓνα τόσο καλὸ ἦθοποιό. Ὁ κ. Καλογερίκος καλὸς. Ἡ κ. Πουλοπούλου πού ντεπουιάρισε δὲν ἔπαιξε ἀσκημα γιὰ πρώτη φορά, χρειάζεται, ὅμως περσύτερη μελέτη καθὼς κι' ὅλοι οἱ ἄλλοι πού φαινότανε ὅτι δοκιμὴ ἔκαναν, κι' ἔχει «πρεμιέρα» ἔδιναν.

*

Στὸ παλιὸ «Βαριετέ» ὁ θίασος τοῦ Λεπενιώτη ἔπαιξε τὴ «Σκιά» τοῦ Γερμανοῦ Διντάου. Ὁ συγγραφέας αὐτὸς εἶν' ἀνακατεμένο ὀλίγο τὸ παλιὸ πνεῦμα μὲ τὸ καινούριο. Τὰ πρῶτα τοῦ δράματα *Μαριόν* (1868) *Μαρία* καὶ *Μαγδαληνή* (1872) *Μιά ἐπιτυχία* (1874) ἔγιναν δεχτὰ μ' ἐνθουσιασμό σ' ὀλόκληρη τὴ Γερμανία. Στὴν πρώτη αὐτὴ περίοδο τοῦ σταδίου τοῦ εἶχε μεγάλη ἐπίδραση τῆς Γαλλι-

κῆς φιλολογίας. Τὰ τελευταῖα τοῦ δράματα «Ὁ ἥλιος», ἡ «Σκιά», ὁ «Ἄλλος» εἶναι περσύτερο Γερμανικά καὶ μὲ λεπτότερη τέχνη γραμμένα· ἡ ἐπιτυχία τους ὅμως εἴτανε πολὺ μικρότερη ἀπὸ τὰ πρῶτα.

*

Ἡ «Σκιά» τοῦ παίχτηκε ὑποφερτὰ ἀπὸ τοὺς ἦθοποιούς τοῦ Βαριετέ. Τὸ ἔργο ὅμως δικαιολογεῖ τὸ ὄχι καὶ πολὺ εὐνοϊκὸ κριτικὸν τοῦ ὅταν πρωτοφάνηκε στὴν πατρίδα τοῦ. Ὁ συγγραφέας πλέκει ὀλόκληρη τραγωδία χωρὶς νὰ ὑπάρχουν τὰ στοιχεῖα τῆς πλοκῆς. Ἐνα ἀπλούστατο ἐπεισόδιο κοινότατο στὰ φιλελεύθερα χρόνια μᾶς ἔδωκε ἀφορμὴ στὸ πλέξιμο μιᾶς τραγικώτατης ἱστορίας. Οἱ σκηνὲς ἀκολουθοῦν ἡ μιὰ τὴ ἄλλη ὀλίγο ἐπιπέλαιες καὶ πολὺ δραματικές χωρὶς βάθος, χωρὶς αἰτία κάπως σοβαρῆ, πού θὰ τίς δικαιολογοῦσε· εἶν' ἀλήθεια ὅτι κάπου κάπου ὅταν λησμονήσει κανεὶς τὴ κεντρικὴ ἰδέα τοῦ δράματος καὶ προσέξῃ μόνο στὴ σκηνή, ἔτσι ἀπλὰ καθὼς ξετυλιγόνται, συναρπάζεται ἀπὸ τὴν ἀνήσυχη Τέχνη τοῦ συγγραφέα πού τόσα αἰσθητά καὶ πάθη καὶ σύγκρουσες μᾶς παρουσιάζει. Μὰ ἡ ψυχὴ πού δίνει ζωὴ στὸ ἔργο εἶναι τόσο ἀδύνατη ὥστε κ' οἱ ωραίες αὐτὲς σκηνὲς ὅσο κι' ἂν φχαριστοῦνε προκαλοῦνε ὅμως τὴ φυσικὴ ἐρώτηση· Γιατί γίνονται; Ὁ κ. Λέων ἀρκετὰ καλὸς χωρὶς ν' ἀποκλείσουμε τὴν ἰδέα ὅτι μποροῦσε νὰ εἴταν καλύτερος. Ἡ Κα Δημοπούλου φαινότανε σὰ βαρυστιμμένη γι' αὐτὸ κι' ἔπαιξε κουρασμένα, βαρετὰ. Νομίζουμε ὅμως ὅτι ἀρκετὰ προσόντα γιὰ ἦθοποιὸ ἔχει ὥστε, ἂν θελήσει, νὰ παίξῃ καλὰ. Ἡ Κα Σταματοπούλου ἔχουμε τὴν ἰδέα ὅτι ἂν μελετοῦσε περσύτερο, ἂν πρόσεχε λίγο ἀκόμα στὸ σπουδαιότατο ρόλο τῆς, θὰ πιτύχαινε κάπως καλύτερα.

Ὅσο γιὰ τὴν κ. Μ. Κολυβά χαίρομαι πού μοῦ δίνεται ἀφορμὴ ἐδῶ—στὴν πιὸ ἀμερόληπτη γιὰ τοὺς ἦθοποιούς μας στήλη—νὰ τὴ συχαρῶ ἀπὸ πρὶν γιὰ τὸ μέλλο τῆς. Θὰ ἔλεγα καὶ γιὰ τὸ παρὸν τῆς, μὰ εἶναι τόσο μικρὴ ἀκόμα καὶ τόσο ἄμαθη ἀπὸ σκηνὴ πού δὲν πρέπει νὰ τὴν ξεφινάσουμε ἀπὸ τώρα μὲ μεγάλα λόγια. Χαρίσματα ἔχει πλῆθος γιὰ νὰ ξεχωρίσῃ μιὰ μέρα καὶ γιὰ ν' ἀναδειχθῇ. Ἡ φωνὴ τῆς εἶναι ὅτι καλύτερο μπορεῖ νὰ ἐπιθυμῆσῃ μιὰ τεχνίτρα τῆς σκηνῆς. Μὰ ὅλ' αὐτὰ δὲ σημαίνουν τίποτα, τίποτα, χωρὶς συστηματικὴ, ἐπιστημονικὴ μελέτη καὶ μόρφωση. Προχτές λόγου χάρη στὴ «Σκιά» δὲν ἔπαιξε καλὰ γιατί δὲν εἶχε τὸν κατάλ-

ληλο ἄνθρωπο νὰ τῆς πῆ πὼς θὰ παίξῃ. Λοιπὸν τί ὠφελεῖ; Ἐκεῖνο πού πρέπει νὰ εὐχηθούμε ἡμεῖς ὅλοι οἱ φίλοι τοῦ θεάτρου εἶναι νὰ πῆσῃ σὲ καλὰ χέρια. Σὲ κάνα Χρηστομάνο, σὲ κάνα Οἰκονόμου, σ' ἓναν ὀποιοδήποτε τέλος πάντων πού νὰ ξέρῃ ἀπὸ θεάτρο. Τίποτ' ἄλλο.

Α. ΣΙΓΑΝΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΥΕΝ

Ἄν δὲ ἐσχάσῃ, στείλε μου μαντάτα ἀπὸ τὸν Ἄδη· Ὁ Μιστριώτης—γράψε μου ἱμαζὶ μὲ τ' ἄλλα νέα σου— Ἀλήθεια πὼς παράγγειλε μὲ τὸν Ἀντωνιάδη Στὸν ξάδερφό του Σοφοκλῆ νὰ μὴ γενῆ παρέα σου;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Σοῦ γράφουμε κ' οἱ δύο μαζί.
Ὅσα ρωτᾷς, ἀλήθεια
Μ' αὐτὸς ὁ ξάδερφος ποῖς εἶναι; . . .
Κεράτσο σὸ κουράγιο τοῦ!
Ὅταν ἔρθῃ στὸν τόπο πού βρισκόμαστε λογαριαζόμεστε.

Περσύτερα δὲ γράφουμε γιὰτ' εἴμαστε στὰ πρᾶματα, ἔδῶ τὸ ρίξουμε στὸ γλεντι κι' ἀφίσαμε τὰ δράματα.

Σοφοκλῆς—Ἰψεν
Γιὰ τὴν ἀντιγραφή
ΘΑΝΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ

Η ΑΣΠΡΗ ΓΕΝΙΑ

(Δεξιόλογ)

Ἐηγοῦμε δῶ μερικὲς ἀκόμα Θεσσαλικὲς λέξεις πού βρίσκονται στὸ δῆγμα τοῦ Σπῆλιου Ἄνθια «Ἡ Ἀσπρὴ Γενιά» («Νουμᾶ» φύλλα 200 καὶ 201).

Ἄντρον—ἔλις πού ἡ φυλλωσιά τῆς ἔχει σκῆμα νυτελλοειδὲς, καθὼς τὸ λένε στὴν Ἐπιστήμη.

Βρακούσω (καὶ βρακάτη) = ἡ κότα (ἢ κι' ἄλλο πουλὶ) πούχει φτερά στὰ πόδια σὰ βράκες.

Γιορέμπατο—γχερμένος.

Γιαλουρίζω (καὶ γκαλιουρίζω) = μόλις βλέπω. Τὸ λένε σ' ὅποιον κοιμάται κ' ἔχει λίγο ἀνοιχτὰ τὰ μάτια ἢ σ' ὅποιον μόλις ξεχωρίζει τίποτα μὲς σὸ σκοτάδι.

littérature ἢ νομίζω πὼς ταιριάζει νὰ ὀνομαστῇ φιλόλογος, ἀφοῦ ἴσια ἴσια ὁ φιλόλογος ἀνάγκη καμιά δὲν ἔχει νὰ βασιστῇ στὰ γραφιά, παρὰ ἡ σπουδὴ τοῦ κ' ἡ ἀγάπη τοῦ εἶναι ὁ λόγος ὁ ζωντανός. Ἄλλο λοιπὸν ὁ γραφοδιόφης κι' ὁ φιλόλογος ἄλλο.

Δὲ θάδικήσουμε μῆτε τὸν κ. Κόντο, λέγοντας πὼς καὶ στὰ δικὰ του τὰ συγγράμματα φιλολογία καμιά δὲν ὑπάρχει, καμιά ποίηση, τέχνη καμιά. Ὡστόσο ξέρομε πὼς ὁ Κοραῆς ὅσο κι' ὁ Κόντος θελήσανε νὰ ταχτοποιήσουν τὴ γλῶσσα, μᾶς διδάξανε ποιοὺς τύπους πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε, ποιοὺς ὄχι, μ' ἓνα λόγο, πὼς πρέπει νὰ γράφουμε. Κατόπι θὰ τρίβουνε τὰ μάτια τους γιὰ νὰ τὸ πιστέψουνε, σὰν τύχη καὶ τὸ διαβάσουνε, πὼς μιὰ φορὰ κ' ἓναν καιρὸ, βγήκανε ἀθρόοι ξένοι πρὸς τὴν τέχνη, ξένοι πρὸς τὴν ποίηση, ξένοι πρὸς τὴ φαντασία, ξένοι πρὸς καθεστὸς φιλολογικὸ, νὰ μᾶς μάθουνε τί γλῶσσα χρειάζεται ἡ φιλολογία, δηλαδὴ ἓνα πρᾶμα πού ἢ δὲ σημαίνει τίποτα ἢ σημαίνει τέχνη, ποίηση, φαντασία, λόγο ζωντανό. Μὲ τί δικαίωμα, κανεὶς βέβαια δὲ θὰ μᾶς τὸ πῆ. Μπορεῖ νὰ καρκήθηκα πιὸ ἀπάνω πὼς εἶμαι ποιητής. Μὰ σὰς παρακαλῶ νὰ τῶχετε γιὰ σίγουρο πὼς ἂν εἴμαστε μόνο γλωσσολόγος, ποτέ

μου, ποτέ δὲ θὰ τολμοῦσα νὰνακατωθῶ σὲ ζήτημα πού ὅσο γλωσσικὸ κι' ἂν εἶναι, εἶναι ὅμως ζήτημα φιλολογικὸ. Καὶ νὰ δῆτε πὼς κάθε φορὰ πού μορφώνεται γλῶσσα φιλολογικὴ, ὁ ποιητῆς ἢ κι' ὁ ἀπλὸς φιλόλογος ἀναγκάζεται λίγο πολὺ νὰ κάμῃ καὶ τὸ γλωσσολόγο. Θάκούσῃ πὼς μιλοῦνε οἱ συντοπίτες του, θὰ πᾶν σὰν τὸ Malherbe στὸ περφοπάζαρο νὰρπάξῃ ἀπὸ τοῦ πιὸ πρόστυχου, ἀπὸ τοῦ χαμηλῆ τὸ στόμα τὴν ἀληθινή, τὴν καθαρὴ λαλιά,* ἢ σὰν τὸν Ντάντε, θὰ μαζώξῃ λέξεις καὶ τύπους ἀπὸ διαφορὲς ντοπιολαλιές, γιὰ νὰ στήσῃ γλῶσσα κοινὴ. Στὴν Ἑλλάδα, ὅπου τὸ ζήτημα εἶναι πιὸ δυσκόλοτο, ἴσως θίλει γλωσσολογία περσύτερη. Ὅπως κι' ἂν εἶναι, ὁ ποιητῆς ἔχει πρῶτα νὰ πῆ τὸ λόγο του κι

* «Quand on lui demandoit son avis de quelque mot françois, il renvoyoit ordinairement aux crocheurs du port au Foin, et disoit que c'étoient ses maitres pour la langage». *Ceuvres de Malherbe*, éd. L. Lalanne, Paris, Hachette, 1862. I, p. LXXIX, *Vie de Malherbe*, par Racan; κοίτ. καὶ *Essais de grammaire historique*, I, σ. 296, σημ. 1. Ὁ Malherbe ἀσπὲς περᾶ γιὰ πτέρως τῆς φιλολογικῆς γαλλικῆς γλώσσας, πού ἔχει τὴν ἐγγένεια, κι' ὁ Racan, πού τὰ δηγᾶται, εἴτανε γλυκός, χαριτωμένος ποιητῆς, κ' ἔγραφε τὴ γλῶσσα τοῦ χαμηλῆ.

ὄχι ἄλλος, ἀφοῦ γιὰ τὰ γλῶσσα τοῦ ποιητῆ γίνεται ζήτημα.

Κανένας ὡστόσο στὴν Ἑλλάδα δὲν ἀπόρησε πού ἓνας Κοραῆς ἢ ἓνας Κόντος ἔρθαν νὰ μᾶς φιλολογήσουνε. Κι' ἀπὸ κεῖ βλέπομε πού μᾶς κατάντησε ὁ δασκαλισμός. Στὰ κλασσικὰ τὰ χῶματα τῆς φιλολογίας, ὁ κόσμος μῆτε τὸ ὑποψιάζοτανε πιά πὼς ὑπάρχουνε τέχνη, ποίηση, φαντασία καὶ πὼς ἴσια ἴσια δουλεῖα τῆς γλώσσας τῆς φιλολογικῆς ἀφτὰ εἴτανε. Δὲν τὸ ὑποψιάζοτανε, ἀφοῦ τὴ φιλολογία τοῦ τὴν πρόσεμε ἀπὸ τοὺς ἀφιλολόγητους. Καὶ τόσο καταβάθα τοῦ στρεβλώσανε τὰ μυαλὰ, πού στὴν Ἑλλάδα, πρὶν ἀπὸ τοὺς Κοραῆδες, πρὶν ἀπὸ τοὺς Κόντους, φανήκανε φιλόλογοι, φανήκανε τεχνίτες, φανήκανε ποιητᾶδες, κι' ὡστόσο ἀκολουθοῦσε τοὺς ἄλλους ὁ Ῥωμιός, χωρὶς οὔτε στικουλά νὰ τὸ στοχαστῇ πὼς ἀφτοὶ δὲν εἴτανε ποιητᾶδες, οὔτε τεχνίτες, οὔτε φιλόλογοι. Ἀπόλαψέ ἡ Ἑλλάδα ἓνα Σολωμό, ἀπόλαψέ ἡ Ἑλλάδα ἓνα Βλακυρίτη, ἀπόλαψέ ἡ Ἑλλάδα τὰ τραγούδια τὰ δημοτικὰ. Τίποτα! Γραφοδιόφης προσκυνούσε. Τόσο ἐννοιωθε ἀπὸ φιλολογία.

Καὶ τότες εἶδαμε κάτι πολὺ παραξένο. Τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικὸ ἔγινε ζήτημα μόνο καὶ μόνο τῆς γλώσσας. Μὰ ἐσχάστηκε παντάπασι πὼς ἡ γλῶσσα

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΒΕΛΗ

Αγαπητέ μου «Νουμά»,

Όταν εδιάβασα προχθές το γραμματάκι του αγνώστου εις ἐμὲ Παρασκηνήτη, ἐθιμήθηκα τὸ ἱστορικὸ ἀνέκδοτο τοῦ χωριάτη πού ἐπήρισε νὰ ἐξοριθῆ ὁ Ἀριστείδης γιατί βαρβήθηκε νὰ ἀκούῃ νὰ τόνε λένε δίκαια! Δὲ βαζώ ἴσα μὲ τοῦ χωριάτη τὸ στενὸ κεφάλι τῆ γνώση τοῦ Παρασκηνήτη-σου. Μὰ τὸ γράμμα του ἐμοιάζει σὰν νὰ τοῦ τὸ ὑπαγόρευε ὁ χωριάτης ἐκεῖνος ἀπὸ ἐνὼ ἠμολογεῖ ὅτι ἡ Κυβέλη εἶναι ἡ μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδος τῆς, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ δέει πὼς δὲν μπαρεῖ νὰ ὑποφέρῃ νὰ τὸ λέμε ἐμεῖς πού γράφουμε καθημερινῶς!...

Ἀπένου σ' αὐτὰ, ἀγαπητέ μου «Νουμά», ἔχω κακῶ μιὰ παρατήρηση. Ὅταν γράφεται κάτι τι κατ' ἓνα τέτοιον τρόπο, κρύβει μέσα στίς γραμμὲς κάποιον πρόκληση γιὰ ἀπάντηση καὶ συζήτηση. Ὅπως ὅμως προκαλεῖ τέτοια συζήτηση δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κρύβεται πίσω ἀπὸ ἓνα ψευδώνυμο ἀγνωστο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο δὲν μπαρεῖ ὁ ἄλλος νὰ καταλάβῃ σὲ ποιὸν πρέπει ν' ἀπαντήσῃ. Ὅχι γιὰ νὰ βασιτάξῃ τὴ δική του θέση. Μὰ καὶ τὴ θέση τοῦ ἄλλου. Γιὰ νὰ σοῦ δώσω καλύτερα νὰ καταλάβῃς ὑπόθεσε πὼς ἐκεῖνος πού πρέπει νὰ λάβῃ ἀπάντηση εἶναι ὁ Ψυχάρης, ὁ Πάλλης, ὁ Παλαμάς. Ὅσο καὶ νὰ μὲ πειράξῃ ἓνας ἀπ' αὐτούς, θὰ τοῦ ἀπαντήσω μὲ ὅλο τὸ σεβασμὸ πού ὀφείλεται σ' ἓνα δάσκαλο τιμημένο. Ὑπόθεσε ἐπειτα πὼς ἐκεῖνος πού συζητᾷ μαζί μου εἶσαι σὺ, ἢ κανέναν ἄλλον ἴσος μας. Θὰ τοῦ ἀπαντήσω μὲ ἰσότητα καὶ εὐγένεια συναδελφική. Ὑπόθεσε τέλος πὼς αὐτὸς πού μιλεῖ πρὸς ἐμένα εἶναι κανέναν νεοσύλλεκτος τῆς πέννας. Θὰ κοιτάξω τὸν τρόπο του καὶ ἂν εἶναι ἐκεῖνος πού δείχνουν τὰ φιντανάκια τοῦ καντηλοφόρου ὅταν πρωτοβούτανε τὸ κοντύλι τους στὴν καλαμαριά, θὰ πού τραβήξω τὰ αὐτάκια νὰ μάθῃ νὰ στέκεται ἀπέναντί μας μὲ τὸ σεβασμὸ, ἂν ὄχι ἄλλο, τῆς ἱεραρχίας τουλάχιστο!...

Γι' αὐτὸ μού φαίνεται πὼς πρέπει ἔτσι νὰ γίνεται. Γι' αὐτὸ τὸ σφάλμα ρίχνω σὲ σένα. Σοῦ ρίχνω τὸ σφάλμα. Μὰ καὶ σοῦ ἀπαντῶ ὅταν ἡ εὐθύνη πέφτει ἀπάνω σου.

Ἡ πρωταγωνίστρια τῆς «Νέας Σικνηῆς» ἔχει μεγάλη ἀξία. Αὐτὸ τὸ συζητήσαμε μαζί καὶ προφο-

παιδιάτικα, παιδιάτικη καὶ ἡ ἀντίληψη τῆς φιλολογίας. Ἀπὸ τὰ συλλογιόμακα, τὴν κατάστασή μας παρατηρῶ τὴ νηπτική, μιλώντας γιὰ τὰ δικὰ μου, καὶ μὴ θαρρῆτε τάχα πὼς παραποιούμαι γιὰ μένα. Ἐτυχε νὰ γράψω κάμποσα, λοιπὸν καὶ κάμποσα νάκουσω. Γι' ἀπὸ μπουρὸ καὶ κρίνω. Μήπως ἀρκετὰ δὲ μού βγάλανε στὴ μέση καὶ γιὰ τὸ Ταξίδι; Δὲ λέω τις βρισιές. Λέω καὶ τὰ καλὰ τὰ λόγια. Κάποιος ἄξιαφνα, πού πολὺ μ' ἀγαπᾷ, μού ἔκαμε καὶ τὴν παρατήρηση, ἀφοῦ δημοσίευσά τ' «Ὀνειρὸ τοῦ Γιαννίση», πὼς φρόνιμα καταπιστήθηκα βιβλίον μεγάλο, ἀλάκαιο ρομάντζο, γιατί τὸ Ταξίδι, ὅπως καὶ ἂν εἶναι, δὲν εἶχε σκερὰ, παρὰ μόνον κεφάλαια, χωριστὰ κάπως τὸ ἓνα ἀπὸ τ' ἄλλο, καὶ ἔτσι ἐμοιάζει σὰν κομματιασμένο.

Ποῦ νὰ τὸ βάλῃ ὁ νοῦς μὲν πὼς ἓνας στίχος μικρὸς ἀξίζει λιγώτερο ἀπὸ ἓνα μεγάλο; Κάποτες μάλιστα πιὸ δύσκολα καταφέρνεις τὸ μικρόν. Ἴσως κίβλας θέλει πολλὴ δουλειὰ, ὥσπου νὰ καταφέρῃς ἓνα σύγραμμα πού νὰ μὴ συνεχίζονται τὰ κεφάλαιά του, καὶ ὥσως ἀφαντο καὶ ἀσπαστὸ φάδι νὰ τὰ συνεδέη ἀνάμεσά τους. Δὲν πειράζει. Τὸ ἔρω καὶ ἀπαρτῆς τί θὰ ποῦνε καὶ γι' ἄλλα μού βιβλία. Τὸ ἔρω, δὲν λαθὴ δὲ πὼς φτάνει ὁ νοῦς μου, γιατί ἔνα πού νὰ

ρικῶς βλέποντάς τὴν στὴ σκηνὴ καὶ συμφωνήσαμε. Ἄν διαφωνοῦμε, διαφωνοῦμε στὸ ὅτι δὲν πρέπει νὰ τὸ λέμε, νὰ δείχνουμε ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὴν καλλιτέχνηδα, γιὰ νὰ μὴ τὴν καταστρέψουμε, μὴ τὴν κάμουμε νὰ τὸ παρῆ ἀπάνου τῆς καὶ δὲν ξέρω τί ἄλλο. Σ' αὐτὸ θὰ σοῦ φέρω ἓνα ἄλλο συγκριτικὸ παραδειγμα. Εἰς τὴν «Ἀκρόπολη» ἐβάλαμε τὴν εἰκόνα τοῦ Λέαντρου Παλαμά καὶ σὺ ἔγραψες καὶ ἄρθρο μὲ τὴν ὑπογραφή σου. Γιατί τὸ κάμες αὐτό; Γιατί ἄλλο παρὰ γιὰ νὰ δώσης θάρρος εἰς τὸ μικρὸ ποιητὴ, γιὰ νὰ τὸν ἐνθουσιάσῃς, νὰ τοῦ ζεστάνῃς τὸν ἔρωτά του πρὸς τὴν τέχνη του, νὰ τοῦ φουσήσῃς στὴν ψυχὴ τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ κόποι του, ἂν δὲν τοῦ φέρουν καμμιά ὑλικὴ ἀνταμοιβή, δὲ θὰ πᾶνε ὅμως καὶ χαμένοι, ἀλλὰ θὰ ἐκτιμηθῶνε καὶ θὰ ἰκανοποιηθῶνε ἠθικῶς τουλάχιστο; Καὶ ἂν αὐτὸ εἶταν σωστὸ νὰ γίνῃ γιὰ τὸν ποιητὰ μου, γιατί εἶταν περισσὸ γιὰ τὴν ἡθοποιὸ πού βγαίνει στὸ ἐπικίνδυνον σανίδι μὲ τὸ καρδιοχτύπι καὶ τὸ φόβο τῆς ἀποτυχίας, τῆς παραγνωρίσεως, τῆς ἀποδοκιμασίας;

Ἄν εἶναι ἓνας δάσκαλος, γκρινιάρης, σφιχτὸς σὲ καλοπιάματα, σὲ ρεκλάμες, σὲ θύροβα γιὰ ἡθοποιούς καὶ συγγραφέηδες — κατὰ τὸ ρεπορτέρηδες — εἶμαι ἐγὼ, τὸ ξέρεις πολὺ καλά. Μὰ γι' αὐτὸ ἀρίνω καὶ ἐλεύθερο ὅλο μου τὸν ἐνθουσιασμὸ γιὰ ἓναν ἀληθινὸ τεχνίτη, ὁ ὁποῖος ξέρω ὅτι ὅσο περισσότερο ἐθαυρῶνθῃ, ἄλλο τόσο θὰ φιλοτιμηθῇ νὰ βγάλῃ ἀληθινούς ἐκείνους πού τὸν παρκαλοῦθουν εἰς τὴν τέχνη του μὲ ἀληθινὸ ἐνδιαφέρον γιὰ αὐτὴν τὴν τέχνη.

Αὐτὰ καὶ μένω — ἀγαπητέ μου Ταγκόπουλε. Κι' ἂν ἔχεις καμμιά ἐπιφύλαξη γιὰ ὅλα αὐτὰ, πὲς μου τὴν ἀνοιχτὰ καὶ τὴ συζητοῦμε.

Δικός σου
ΤΙΜ. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ

Σημ. τοῦ «Νουμά». Ἄδικα, θαρροῦμε, θύμωσε ὁ φίλος Σταθόπουλος μὲ μιὰ ἀθῶα «Κοινὴ Γνώμη» τοῦ περασμένου φύλλου. Ὁ «Παρασκηνήτης» μιλώντας γιὰ τοὺς «Κυβελοντόνους», οὔτε τὴν Κυβέλη θέλησε νὰ πειράξῃ οὔτε τὸ Σταθόπουλο, πού τοὺς ἐχτιμάει καὶ τοὺς δυὸ σύμφωνα μὲ τὴν ἀξία τους. Μίλησε ὁ συνεργάτης μας γιὰ τοὺς ρεπορτερίσκους καὶ μόνον αὐτοὺς πειράξε ἔτσι ἀλαφρὰ καὶ φιλικὰ, γιατί οἱ βλοημένοι μὲ τὸ λιθάνι πού τῆς καίνε ἀδιάκοπα καὶ ἀνόητα, ὄχι μοναχὰ τὴν καλὴν τεχνίτρα τῆς Ν. Σικνηῆς θὰ πάρουνε στὸ λαιμὸ τους μὰ καὶ τὴ δική μας μύτη θὰ χαλάσουνε καὶ δὲ θὰ μπορούμε πιά νὰ μυρίσουμε τὴν Τέχνη καὶ νὰν τὴν ἀπολάψουμε.

τὰ μαντίψω; Κι' ὡστόσο γράφω καὶ γράφω. Γράφω μὲ ἀγάπη. Γράφω μὲ χαρὰ. Γιατί γράφω γιὰ τὴν Ἰδέα.

Ἐδῶ μιλοῦμε. Κουβεντιάζουμε ξέγνοιαστα, φιλικὰ, σὰς ἀνοίγω τὴν καρδιά μου. Μὰ παράπονο κανένα δὲν ἔχω. Καὶ πὼς νῆχω; Ὑστερὶς ἀπὸ δεκαεφτά χρόνια σωστά, ὅταν ξανατυπῶνε κανεὶς ἓνα βιβλίον πού ἡ δράση του, ἀντὶς νὰ λιγοστῆ, θαρρῶ πὼς ξαπλώνεται καὶ πάει, ἀχαρίστος θάτανε, θάτανε ἀπὸ μέρος τοῦ ἁμαρτία μεγάλη, ἂν καθότανε ἀξιαφνα στὴ γωνία του νὰ πικραίνεται, νὰ δέρνεται καὶ νὰ κλαίῃ. Ἐνῶν ἐναντὶ φίλῶ τοὺς παλιούς καὶ τοὺς καινούριους φίλους, πού μ' ἀκολοθῆσανε καὶ πού συχνὰ μ' ὠδηγήσανε στὸ δρόμο. Δὲν εἶναι ὁ λόγος μου μοναχὰ γιὰ τὴν κοινὴν μας τὴν ἐργασία, γιὰ τὸ σκοπὸ μας τὸν κοινόν. Ἡ φίλια, ἡ ἀφοσίωση καὶ ἡ ἀγάπη πού χάρηκα στὴ ζωὴ μου ἀπ' ἀφτούς, λίγοι μπουρὸ νὰ τὸ πῶ, τὴ χάρηκανε σὰν καὶ μένα. Λίγοι γνωρίσανε τέτοια παρηγορία. Τὸ φίλι τῆς ψυχῆς μου τοὺς τὸ δίνω καὶ δῶ, τοὺς τὸ δῶσά καὶ στὴν Ἀπολογία. Ἐμεῖς κρὸς κἀθῆνα νὰ τοὺς πλέξω τὸ στεφάνι πού τὸ χέρε μου ἴσως ἀξίῳ δὲν εἶναι νὰ τοὺς

- Δουρῶν—ἀντίγω.
- Ζαλικῶν—βαζώ στίς πλάτες τοῦ ἀθρώπου φόρτωμα (=ζαλίκα).
- Καραβέλι—πουλί· τὸ λένε καὶ φαρὸνι καὶ μαυροπούλι σ' ἄλλους τόπους (ἀρχαῖο ὁ ψάρι).
- Κουρδουκιά—κυλάω ἀπὸ πλευρὸν σὲ πλευρὸν καὶ πῶς παραπέρα· λέγεται γιὰ κείνον πού κοιμάται καὶ κυλιώντας πάει ἄλλου κτλ. Ἐπειτα γιὰ κάθε ἀφύσικον κάπως μετατόπισμα.
- Λουμασμένη— πού ἔχει λούνες (= λάσπη νερωπή).
- Μπάρα—γούρνα μὲ νερό.
- Μπουφλίδι—εἶδος κοχλίου· στενόμενος· κάποτε καὶ αὐτὰ τὰ μάτια τὰ λένε μπουφλίδια.
- Σταφύλι—ξέθαψω (τάφος).
- Παγανός—ἤσυχος· στίχας δημ. τραγοῦδιου· Ἡ Θάλασσα 'ναι παγανὴ καὶ ἀέρας τὴν ταραζει.
- Σεινομῶ—βγάξω ἀπ' τὴ νομῆ, βοσκῆ.
- Σιοῦτο—δίχως ζῦλα, κέρατα (τραγί-σιοῦτο).
- Σκατιλήθρα—σπίθα.
- Στουρνολίθρα—γερὴ πέτρα πού βγάζει σπῆδες σὰ χτυπιέται μ' ἄλλη τσακμακόπετρα.
- Στραβοκατινιάζω—σραβῶνω τὴ μέση μου· διπλα (κατὰ—ἡ μέση τοῦ ἀθρώπου).
- Μείνανε καὶ μερικὰ τυπογραφικὰ λάθια πού δὲ διορθώνουμε δῶ.
- Φύλλο τοῦ «ΝΟΥΜΑΣ» 200, ἐπιφυλλίδα.
- σ. 3, στήλῃ α'.—ἀντὶ ρογιάξεις—ρογιάξεις.
- σ. 3, στ. β'.—ἀντὶ Ραφανιότικο—Ραφανιότικο.
- σ. 5, στ. γ'.—ἀντὶ ξεκοινοῦσα—ξεκοινοῦσα.
- σ. 6, στ. α'.—ἀντὶ σηλιόνουνταν—σηλιόνουνταν.
- σ. 7, στ. β'.—ἀντὶ νάφουρασιεῖ—νάφουρασιεῖ.
- σ. 7, στ. γ'.—ἀντὶ ἀοτόμητη—ἀοτόμητη.
- σ. 9, στ. γ'.—ἀντὶ πεπιλιάγχοι—πιπιλιάγχοι.

V. HUGO ΟΙ ΔΥΟ ΚΟΡΕΣ ΜΟΥ

Στὸ δροσερὸ τὸ σύθαμπο, ἡ ὥραία βραδυὰ πού φέρει, Ἦ μιὰ μὲ κύκνον ὄμοια, καὶ ἡ ἄλλη μὲ περιστέρι, Ὁραῖες, καὶ οἱ δυὸ χαρούμενες, ὡ γλύκας τί πνοοῦλα! Καίτα, ἡ μεγάλη ἀδελφή, μαζί μὲ τὴ μικροῦλα Στὸ περιβόλι κάθονται· μπουκέτο ὅπο χιονῶτα Γαροφάλλα ἀπὸ πάνω τους μὲ τὰ κλωνιὰ τάρρατα, Σὲ μιὰν ἄδρια μερμάρινη, πού τὸ κινᾷ οἱ ἀνέμοι, Γέρνει καὶ βλέπει ἀσάλευτο καὶ ζωντανόν, καὶ τρέμει Στὴ σκιά, καὶ μοιάζουν στοῦ δοχείου τὴν ἄκρη τὰ λουλούδια Σὰ σ' ἔκσταση νὰ ἐστάθησαν πετώντας πεταλούδια.

1906 ΛΟΕΓΓΡΙΝ

τᾶχει ὅλα μέσα τῆς, ὡς καὶ τὴν τέχνη, ὡς καὶ τὴν ποίηση! Νομίσανε πὼς ἄλλο δὲ σημαίνει παρὰ γραμματικὴ. Ὁξὼ ἀπὸ τὴ γραμματικὴ, δὲν κοιτάζανε. Κ' ἔτσι, γιὰ νὰ ξαναρθοῦμε στὸ ταπεινὸ μου τὸ βιβλίον, ὕστερὶς ἀπὸ δέκα χρόνια, συλλογίστηκα ὁ φίλος μου, πού διόλου δὲ φταίει, πὼς τὸ Ταξίδι μπορεῖ νάναί καὶ ἔργο ποιητικόν, ἐνῶ ἂν ὁ δασκαλισμὸς, ἂν ἡ καθαρῶσα δὲ μᾶς χαλνούσανε κάθε ὀρθὴ κρίση καὶ κάθε φιλολογικὸ αἴσθημα, ἔπρεπε πρῶτα νὰ προσέξῃ στὴν οὐσία, δὲν τολμῶ νὰ πῶ τὴν ἀξία τὴ φιλολογικὴ τοῦ βιβλίου μου, εἴτε γιὰ νὰ τὸ παινίσῃ εἴτε γιὰ νὰ τὸ κατακρίνῃ, καὶ ἔπειτα νὰ στοχαστῇ. Νὰ δοῦμε τώρα τί λέει καὶ γιὰ τὴ γλώσσα.

Θὰ μού ἀποκριθῆτε πὼς στὴν Ἑλλάδα τόσο σπουδαῖο εἶναι τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικόν, πού μᾶς ἀπορροῦφῃς νοῦ καὶ ψυχῆ, σὲ βαθμὸ πού τᾶλλα πιά μήτε τὰ βλέπομε. Μὰ καὶ γὼ τί σὰς λέω; Θὰ μὲ πιστέψετε καμμιά μέρα καὶ θὰ καταλαβετε πὼς μὲ τὸν πόνο τῆς καρδίας μου καὶ ὄχι ἀπὸ παραξενιά, ὄχι ἀπὸ θέληση νὰ ψεγάδιαζω καὶ νὰ φωνάζω—θάτανε ἀλλόκοτη, θέληση, μὰ τὸ ναί!—σὰς τὸ εἶπα ἴσως κάποτε, πὼς ὅταν κανεὶς βλέπει ἀπὸ δῶ τὰ πράματα, πολλὰ στὴν Ἑλλάδα τοῦ ἔρχονται σὰν,